

แนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและผลกระทบ ต่อการศึกษาของไทยในต้นศตวรรษที่ 21

(พ.ศ. 2543-2553):

กรณีศึกษาเฉพาะภูมิภาคตะวันออกของไทย*

**Trends of Social Change and Its Impact on Thai Education
in The Early 21st Century (C.E. 2000-2010):**

A Case Study in The Eastern Region of Thailand

สุวิชัย โกศัยยะวัฒน์**

Suwichai Kosaiyawat

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและผลกระทบที่มีต่อการศึกษาของไทยในต้นศตวรรษที่ 21 (พ.ศ.2543-2553) เป็นกรณีศึกษาเฉพาะภูมิภาคตะวันออกของไทย วิธีการวิจัยประกอบด้วยการวิเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับบริบททางการศึกษา การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ 10 ท่านเพิ่มเติม และการใช้แบบสอบถามทรงคนะของผู้เชี่ยวชาญ 30 ท่าน 3 รอบ ตามเทคนิคเดลฟาย การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามนำมาคำนวณหาค่ามัธยฐาน รฐานนิยม และพิสัยระหว่างควอไทล์ ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. แนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ในศตวรรษที่ 21 พบว่า จะมีการปฏิรูปการเมือง การปกครอง และการบริหาร โดยมีการกระจายอำนาจออกสู่ส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่นมากขึ้น จะมีการร่างรัฐธรรมนูญเพื่อ

* งานวิจัยเรื่องนี้ ได้รับทุนอุดหนุนจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ประจำปีงบประมาณ 2540

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

เป็นกลไกให้การเมืองมีความชอบธรรมมากขึ้น ภูมิภาคและท้องถิ่นจะมีองค์กรทำหน้าที่ตรวจสอบและดูแลกันเองมากขึ้น เศรษฐกิจจะเป็นระบบอุตสาหกรรมเพื่อการเกษตร การท่องเที่ยวและการบริการขยายตัวออกไปในภูมิภาคมากขึ้น สภาพสังคมจะกลายเป็นสังคมเมืองและสังคมอุตสาหกรรมมากขึ้น แต่วัฒนธรรมจะมีการผสมผสานกัน และนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้มากขึ้น อัตราการเพิ่มของประชากรโดยการเกิดจะลดลง แต่การย้ายถิ่นฐานจะเพิ่มขึ้นพร้อมกับปัญหาคุณภาพชีวิตจะมีมากขึ้น โดยเฉพาะความเครียดจากการดำเนินชีวิตที่ต้องแข่งขันกันสูง จริยธรรมในสังคมเมืองจะลดลง ปัญหาสังคมจะเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะด้านสิ่งแวดล้อมและการจราจร ส่วนด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ นโยบายด้านนี้ในส่วนของการได้รับความช่วยเหลือจากต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศมหาอำนาจมีแนวโน้มการให้ความช่วยเหลือแบบเงินกู้จะมีมากกว่าเงินให้เปล่า จะมีความร่วมมือกันทางวิชาการมากขึ้น ประเทศที่มีการติดต่อกันจะมีมากขึ้น รวมทั้งจะมีการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับประเทศในภูมิภาคอาเซียนด้วยกันเพิ่มขึ้น เพื่อช่วยเหลือกันในด้านต่าง ๆ เป็นฐานอำนาจต่อรองกับภูมิภาคอื่น

2. ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจะส่งผลต่อการศึกษาในทุกๆระดับ ซึ่งจะมีการปฏิรูปการศึกษา มีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างการบริหารการจัดหลักสูตร แบบเรียน การเรียนการสอน การวัดและประเมินผล ตลอดจนส่งเสริมความก้าวหน้าและพัฒนาวิชาชีพครูให้สูงขึ้น แนวโน้มพบว่า การจัดการศึกษาทุกระดับชั้นในภูมิภาคนั้นท้องถิ่นจะมีส่วนร่วมมากขึ้น และบรรจุเรื่องราวของท้องถิ่นให้เรียนในทุกๆระดับการศึกษาเพิ่มขึ้น การศึกษาก่อนวัยเรียนจะเป็นที่นิยมขึ้นเพราะโครงสร้างของครอบครัวเปลี่ยนไป การประถมศึกษาจะมีการขยายตัวให้เป็นการศึกษาภาคบังคับ โดยมีจำนวนปีเพิ่มขึ้นเป็น 9-12 ปี พร้อมทั้งปรับปรุงคุณภาพของสถานศึกษา และปรับหลักสูตรให้เหมาะสม การมัธยมศึกษาจะเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาภาคบังคับ เด็กจะมีโอกาสศึกษาต่อได้มากขึ้น โรงเรียนจะขยายตัวมากขึ้น การอาชีวศึกษาจะขยายตัวมากขึ้นในภูมิภาค มีการฝึกปฏิบัติจริงโดยร่วมมือกับสถานประกอบการ จัดสอนและอบรมครู ผู้ประกอบการร่วมกัน ส่วนการอุดมศึกษาจะมีการขยายตัวของสถานศึกษาออกสู่ภูมิภาคมากขึ้นทั้งของรัฐและเอกชน มีคณะวิชา สาขาใหม่เปิดสอนเพิ่มขึ้น มหาวิทยาลัยมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างระบบการบริหารใหม่เพื่อให้เกิดความคล่องตัวมากขึ้น อีกทั้งเปิดหลักสูตรภาษาอังกฤษ

เพื่อรองรับความเป็นนานาชาติร่วมมือกับต่างประเทศ เปิดสอนทำวิจัยและแลกเปลี่ยนบุคลากรระหว่างกันมากขึ้น สรุปในทุกระดับชั้นจะมีการเพิ่มวิชาภาษาต่างประเทศ คอมพิวเตอร์ การฝึกงานและปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมที่พึงปรารถนาควบคู่ไปกับการใช้นวัตกรรมในกระบวนการเรียนการสอนและการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้น

Abstract

The purpose of this research was to study trends of social change and its impact on Thai education in the early 21st century (C.E.2000-2010). It is a case study in the eastern region of Thailand. The methods of this research were documentary research, Interviews and open-ended questionnaires for analyzing the context of education and the Delphi Technique was utilized for studying trends of education. Three rounds of questioning were conducted to study opinions of 30 educational experts. All answers were then analyzed by means of mode, median and inter-quartile range. Additional interviews of 10 experts were aimed at gathering more information for this research. Research findings were as follows:

1. Trends of social change in the early 21st century was found that political and administrative reform would be happened as well as the decentralization of authority to the region by the new constitution and trends toward more political stability had been predicted. The economy would be developing from an agricultural based economy to a more agro-industrial economy and expanding of tourism and service accommodations. Eastern Thai society were becoming more urban and industrialized but traditional and urbanized culture would be assimilated in the regional development by local wisdom. Population's growth rate would decrease but problems relating to quality of life from immigrated population would persist, especially the traffic, pollution, stress, immorality

and social problems in the urban areas. There would be more relations with foreign nations but financial supports would most likely be in the form of loans. Trends of Thai foreign policy would be relations among the neighboring countries and Asian countries, rather than the other regions.

2. Trends of education, the experts agreed that the impact of social change would more toward Thai education to educational reform in administrative structure and system, curriculum and instruction, textbook, measurement and evaluation of learning in every educational level as well as the teaching profession development and promotion. In the preprimary level, expansions of kindergarten school would more be necessary for urban society. In the primary level, the most trend was extension of compulsory education to either the lower secondary level or to the higher secondary level would occur in the near future as well as adaptation of curriculum and quality of education. In the secondary level, the most trend would be the provision of opportunity for all citizen and expansion of secondary education level to the border areas. In the vocational level, the most likely trend would be the expansion of this level and the cooperation between educational institutions and industrial factory would more increase as well as the short course for training teacher and employees would be provided.

In the tertiary level, both the extension of institutional education to the region and offering of new faculties, the new discipline would be take place in the most trends. Trends later in educational administration that would likely occur include the improvement of the structure and system of educational management, mobilization of resources from local and private sectors would be more possible as well as the English program would be offered for internationalization and privatization of university. There would also be more coordination with foreign universities for teaching and research's exchange. In every level, conclusive adaptation of curriculum in order to add foreign language, technology, local wisdom, morality and practicum would be increasingly implemented in this near future.

ความสำคัญและที่มาของการวิจัย

หลังจากที่มีการขุดค้นพบน้ำมันและก๊าซธรรมชาติในอ่าวไทย ทำให้ภูมิภาคตะวันออกและพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกของไทยมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากและอย่างรวดเร็วในหลาย ๆ ด้าน เช่น จากสังคมชนบทกลายเป็นสังคมเมือง จากสังคมเกษตรกรรมกลายเป็นสังคมอุตสาหกรรม สิ่งเหล่านี้มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ สภาพสังคม วัฒนธรรม ระบบเศรษฐกิจ ค่าครองชีพ รวมทั้งคุณภาพชีวิตของประชากร ตลอดจนระบบความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และจริยธรรมของประชากรในบริเวณนี้ด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระยะประมาณ 10 ปีที่ผ่านมา รัฐบาลได้มีแผนพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างชัดเจนเพื่อพัฒนาประเทศก้าวไปสู่ความเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ ส่งผลให้บริเวณพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกของไทย อันประกอบด้วยพื้นที่ของจังหวัดฉะเชิงเทรา ชลบุรี และระยอง ถูกกำหนดไว้เป็นพื้นที่พัฒนาเพื่อรองรับการขยายตัวของโครงการต่าง ๆ ด้านนี้โดยตรง ปัญหาดังกล่าวส่งผลกระทบต่อการศึกษาของภูมิภาคนี้ด้วยเช่นกัน เพราะการศึกษาทุกระดับต้องทำหน้าที่เตรียมความพร้อม เสริมสร้างขีดความสามารถและเพิ่มประสิทธิภาพของทรัพยากรมนุษย์ เพื่อผลิตของกำลังคนส่วนนี้จะก้าวเข้าสู่ตลาดแรงงานตามระบบเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปและมีความมั่นใจ ตลอดจนความรู้ ความเข้าใจ และความสามารถในการปรับตัวและใช้ชีวิตอยู่ในระบบสังคมท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลงทุกด้านของภูมิภาคนี้ได้อย่างมีคุณภาพ อีกทั้งเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาภูมิภาคนี้ให้มีความเจริญที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพของสังคม วัฒนธรรมไทย อันเป็นรากฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืนและสมดุลกับวิถีชีวิตของประชากรในท้องถิ่นอย่างสมบูรณ์

ด้วยเหตุผลดังกล่าวมานี้ ผู้วิจัยซึ่งเป็นบุคลากรทางการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐเพียงแห่งเดียวของภูมิภาค จึงมีความเห็นตรงกันว่าควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในภูมิภาคนี้ ซึ่งมีอยู่ทุกขณะและมีอยู่อย่างต่อเนื่องมาตลอดตั้งแต่ทศวรรษที่แล้ว เพื่อจะได้เป็นข้อมูลสำหรับกำหนดนโยบายและประกอบการวางแผนเพื่อจัดการศึกษาให้สอดคล้องสัมพันธ์กับสภาพที่เปลี่ยนแปลงไปของภูมิภาคนี้ในอนาคตอันใกล้ได้อย่างชัดเจนและเหมาะสมยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ซึ่งระบบสังคมประกอบด้วย ระบบการเมือง เศรษฐกิจ วิถีชีวิต การดำเนินชีวิต ความเป็นอยู่ ตลอดจนระบบความคิดความเชื่อ ค่านิยมและคุณธรรม จริยธรรมของประชากรในภูมิภาคตะวันออกของไทยในต้นศตวรรษที่ 21 (พ.ศ.2543-2553)
2. เพื่อศึกษาผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีต่อระบบการศึกษาของภูมิภาคนี้ ทั้งในระดับก่อนวัยเรียน ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา ระดับอาชีวศึกษา และระดับอุดมศึกษาในต้นศตวรรษที่ 21 (พ.ศ.2543-2553)
3. เพื่อวิเคราะห์แนวโน้มของการจัดการศึกษาที่เหมาะสมสำหรับภูมิภาคตะวันออกในต้นศตวรรษที่ 21 (พ.ศ. 2543-2553)

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และผลกระทบที่มีต่อการศึกษาของไทยในต้นศตวรรษที่ 21 (พ.ศ. 2543-2553) โดยเน้นเฉพาะภูมิภาคตะวันออกของไทย คือ บริเวณ 8 จังหวัด ได้แก่ นครนายก ปราจีนบุรี สระแก้ว ฉะเชิงเทรา ชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด หรือเรียกว่า เขตการศึกษา 12 ตามการแบ่งเขตของกระทรวงศึกษาธิการและเป็นการศึกษาในระดับมหภาค (Macro Level) คือเป็นภาคกว้างเกี่ยวกับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีต่อการศึกษาในทุกะดับของภูมิภาค ไม่มุ่งเน้นศึกษาแนวโน้มระดับใดหรือประเภทใดทางการศึกษาเป็นการเฉพาะ
2. การวิจัยครั้งนี้ ครอบคลุมเฉพาะแนวโน้มของการศึกษาในระบบโรงเรียนหรือการศึกษาที่จัดขึ้นอย่างเป็นทางการ (Formal Education) โดยความรับผิดชอบของกระทรวงศึกษาธิการและทบวงมหาวิทยาลัย คือ ตั้งแต่ระดับก่อนวัยเรียน หรือระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา ระดับอาชีวศึกษา และระดับอุดมศึกษา ซึ่งเป็นระดับการศึกษาที่มีสถาบันเหล่านี้อยู่ในภูมิภาคตะวันออก

3. การวิจัยครั้งนี้ มีระยะเวลาที่ศึกษาแนวโน้มตามเทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) คือ ช่วงเวลาระหว่าง พ.ศ. 2543-2553 หรือ ระหว่าง ค.ศ. 2000-2010 ซึ่งเป็นระยะเวลาที่เริ่มต้นศตวรรษที่ 21 ตามปีสากล อันต่อเนื่องจากช่วงเวลาปัจจุบัน เป็นระยะเวลาที่สามารถมองเห็นภาพในอนาคตได้และข้อมูลที่จะได้จากการวิจัยสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้โดยตรง ในระยะเวลาอันใกล้

4. การวิจัยครั้งนี้ มุ่งเน้นการศึกษาที่จัดขึ้น โดยรัฐเป็นหลัก มากกว่าการศึกษาที่จัดขึ้นโดยเอกชนในแต่ละระดับของการศึกษา แต่อาจกล่าวถึงบทบาทของเอกชนบ้างในส่วนที่รัฐเปิดโอกาสหรือเปิดกว้าง ให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของภูมิภาคตะวันออก ด้วยตามความเหมาะสมและความจำเป็นเฉพาะด้าน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากับระบบสังคมที่มีความเกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน อันก่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนเพื่อการพัฒนาภูมิภาคนี้ให้เหมาะสมและประสานสัมพันธ์กันต่อไปในอนาคต

2. ทำให้ทราบถึงแนวโน้มและทิศทางของการศึกษาเพื่อใช้ประกอบการวางแผนการกำหนดนโยบาย การจัดและการดำเนินการด้านการศึกษาที่เหมาะสมในอนาคต ตลอดจนนำมาปรับปรุงและดัดแปลงการจัดการศึกษาที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เพื่อเป็นรากฐานสำหรับอนาคตได้อย่างเหมาะสมยิ่งขึ้น

3. ทำให้ทราบถึงแนวทางในการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานทางการศึกษากับหน่วยงานทางการพัฒนา การวางแผนหรือการบริหารของภูมิภาคนี้ในการกำหนดทิศทางของการพัฒนาภูมิภาคให้สอดคล้องต่อเนื่องกันในอนาคต

4. ทำให้ทราบถึงวิธีการศึกษาและทำนายอนาคต เพื่อเป็นแนวทางสำหรับทำการศึกษาและวิจัยในประเด็นอื่นที่เกี่ยวกับภูมิภาคนี้ต่อไป

ข้อตกลงเบื้องต้นในการวิจัย

1. การคาดการณ์หรือการมองภาพแนวโน้มการศึกษาและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของภาคตะวันออกเป็นทรศนะส่วนบุคคลของผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างใช้สำหรับงานวิจัยครั้งนี้ เท่านั้น
2. การคาดการณ์หรือการมองภาพแนวโน้มในอนาคต เป็นการให้ทรศนะของผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์และพิจารณาทรศนะจากข้อมูลปัจจุบันที่สามารถเป็นไปได้ในอนาคตอันใกล้
3. การคาดการณ์หรือการมองภาพแนวโน้มในอนาคต เป็นการมองด้วยกรอบของความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างของการศึกษากับโครงสร้างทางสังคมที่มีผลต่อกัน โดยที่ยังไม่มีเหตุการณ์หรือผลกระทบใดมาทำให้เปลี่ยนโครงสร้างไปอย่างสิ้นเชิง

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

แนวโน้ม (Trends) หมายถึง ทิศทางหรือสถานการณ์ของการเปลี่ยนแปลงที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต โดยมีพื้นฐานข้อมูลของการเปลี่ยนแปลงจากอดีตและปัจจุบันเป็นแนวทางในการคาดการณ์ตามทรศนะของผู้เชี่ยวชาญ

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Social Change) หมายถึง สภาพการณ์ของระบบสังคมที่มีพัฒนาการปรับเปลี่ยนไปแล้วส่งผลต่อการดำเนินชีวิต ความเป็นอยู่ ความเชื่อของผู้คน ทำให้ต้องมีการปรับเปลี่ยนไปด้วย เพื่อการใช้ชีวิตอยู่อย่างเหมาะสมกับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนไป

การศึกษา (Education) หมายถึง การจัดการเรียนการสอนอย่างมีระเบียบแบบแผน ได้แก่ มีโครงสร้างเป็นลำดับชั้น แบ่งเกณฑ์การเรียนตามอายุของนักเรียน มีหลักสูตร มีการสอนเป็นระบบตามเกณฑ์ของรัฐ มีวัตถุประสงค์ชัดเจน มีการวัดและประเมินผลที่แน่นอน เมื่อจบแล้วมีการรับรองคุณวุฒิ กล่าวคือ เป็นการศึกษาในระบบโรงเรียนอย่างเป็นทางการ (Formal Education) มีสถาบันเปิดสอนถูกต้องตามกฎหมาย

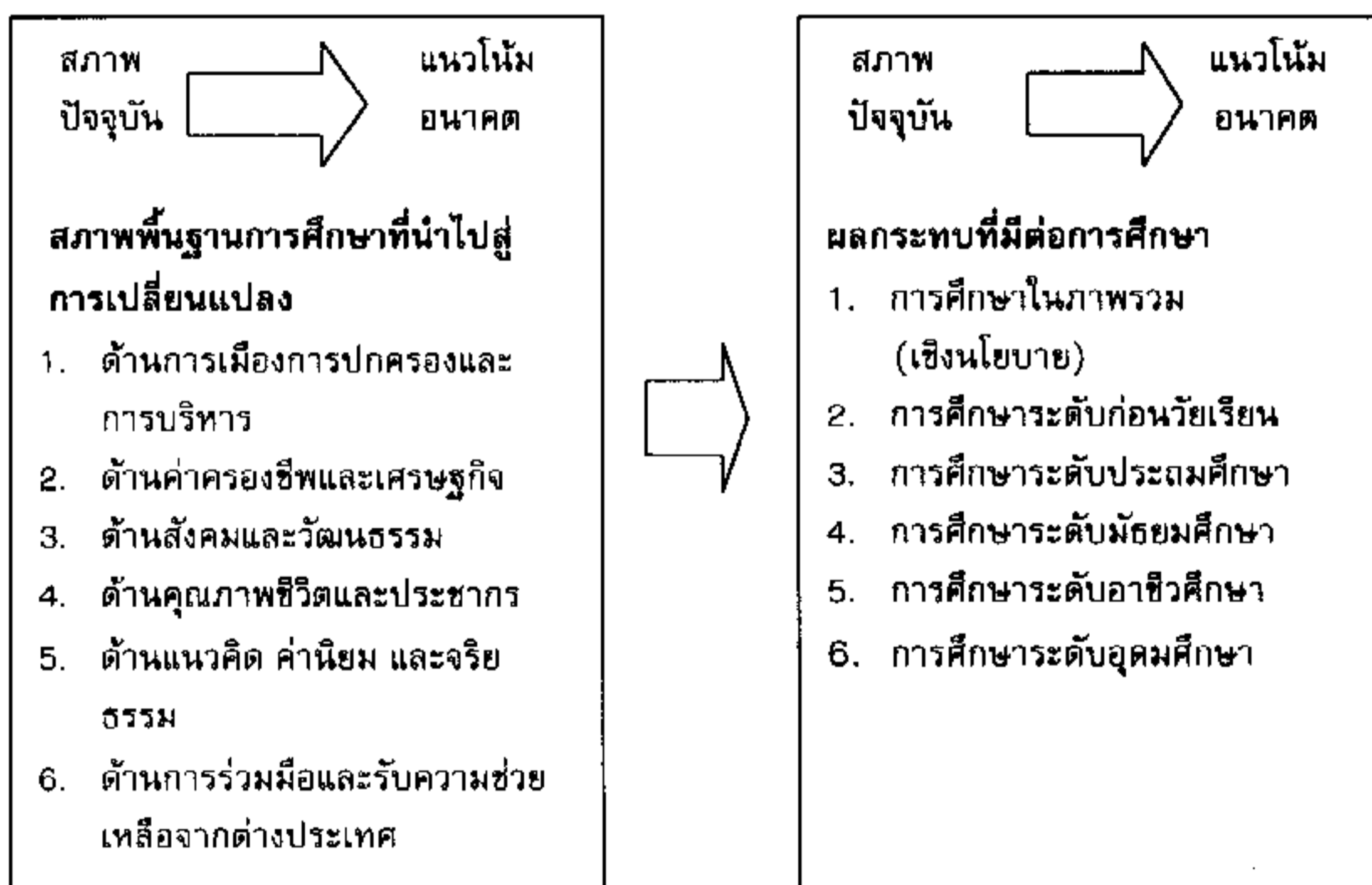

ต้นศตวรรษที่ 21 (The Early 21st Century) หมายถึง ช่วงเวลา ตั้งแต่ปีคริสต์ศักราช 2000 ถึง 2010 เป็นการเริ่มต้นศตวรรษใหม่ตาม การนับปีของสากล ซึ่งตรงกับปีพุทธศักราชไทย คือ 2543 ถึง 2553

ภาคตะวันออก (Eastern Region) หมายถึง พื้นที่ 8 จังหวัด ประกอบด้วย นครนายก ปราจีนบุรี สระแก้ว ฉะเชิงเทรา ชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด จัดเป็นเขตการศึกษา 12 ตามการแบ่งของกระทรวง ศึกษาธิการ

แนวคิดของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีแนวคิดสำคัญเป็นไปตามหลักการและทฤษฎี ของพื้นฐานการศึกษา (Foundations of Education) ซึ่งเป็นศาสตร์ที่ว่า ด้วยเรื่องการศึกษาด้วยความสัมพันธ์ระหว่างระบบต่าง ๆ ของสังคมที่ เกี่ยวข้องกับการศึกษา ดังนั้น ขอบเขตของการวิจัยโดยอาศัยแนวคิด ตามหลักการของสาขาวิชานี้ สามารถนำมากำหนดเป็นแนวทางศึกษา และวิจัยเพื่อทำนายแนวโน้มในอนาคตได้ชัดเจนขึ้น สามารถแสดงเป็น แผนภูมิได้ดังนี้

ดังนั้น การดำเนินการวิจัยจะได้ศึกษาและดำเนินการตามแนวคิดนี้ในทุกประเด็น อันเป็นขอบเขตที่ครอบคลุมประเด็นต่างๆ ของเรื่องที่ทำวิจัยครั้งนี้ ทั้งในสภาพการณ์ปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต

ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงอนาคต (Future Research) เพื่อศึกษาแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและผลกระทบที่เกิดขึ้นกับการศึกษาของภูมิภาคตะวันออกของไทยในต้นศตวรรษที่ 21 (พ.ศ.2543-2553) ซึ่งข้อมูลเชิงอนาคตนี้ได้จากทรศนะอันเป็นหมโนมติของผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับการจัดการวางแผน การกำหนดนโยบายทางการศึกษา รวมทั้งประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนและการพัฒนาภูมิภาคตะวันออกและส่วนกลางด้วย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เชื่อถือได้มาประกอบการศึกษา วิเคราะห์แนวโน้มได้อย่างมีเหตุผล และมีทิศทางเป็นไปได้จริงในอนาคต การวิจัยครั้งนี้มี 2 ส่วน คือ

1. การวิจัยเอกสาร มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวม ศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพพื้นฐานของการศึกษา อันได้แก่ สภาพการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ตลอดจน ค่านิยม ความเชื่อ และแนวคิดในการดำรงชีวิตของประชากรในภูมิภาคตะวันออก เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดโครงสร้างขอบเขตและเป้าหมายของการวิจัยครั้งนี้ โดยการวิจัยส่วนนี้ศึกษาจากรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกาศ หนังสือ ตำรา เอกสารทางวิชาการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจน บทความ บทสัมภาษณ์ในวารสารและสิ่งตีพิมพ์ต่าง ๆ ที่มีอยู่ตามห้องสมุดและสถานที่ราชการของจังหวัดในภาคตะวันออก

2. การวิจัยอนาคต มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา รวบรวมทรศนะของผู้เชี่ยวชาญทางด้านกรวางแผน การกำหนดนโยบาย การบริหาร และการพัฒนาทางการศึกษาของส่วนกลางและส่วนภูมิภาคตะวันออกนี้โดยตรง ซึ่งใช้ระเบียบวิธีเดลฟาย (Delphi Technique) เป็นการได้ข้อมูลจากการสอบถามทรศนะของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 30 ท่าน เกี่ยวกับแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและผลกระทบที่มีต่อการพัฒนาในภูมิภาคตะวันออก รวมทั้งเสนอแนวคิดและรูปแบบของการจัดการศึกษา

ที่เหมาะสมในระดับของการศึกษาก่อนวัยเรียน ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา ระดับอาชีวศึกษา และระดับอุดมศึกษา ตามลำดับขั้นตอนของการวิจัย มีดังนี้

2.1 การเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยดำเนินการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง ดังต่อไปนี้

1. คัดเลือกผู้เชี่ยวชาญทางด้านการบริหาร การวางแผน การกำหนดนโยบายทางการศึกษาและการพัฒนาทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคตะวันออก โดยที่บุคคลเหล่านั้นต้องมีคุณสมบัติ คือ

1.1 มีประสบการณ์และมีตำแหน่งหรือเคยมีตำแหน่งด้านการวางแผนและกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการศึกษาของชาติโดยตรง

1.2 มีประสบการณ์และมีตำแหน่งหรือเคยมีตำแหน่งด้านการบริหาร การจัดการ การดำเนินการเกี่ยวกับการศึกษาของภูมิภาคตะวันออกโดยตรง

1.3 มีประสบการณ์และมีผลงานทางวิชาการเป็นที่ยอมรับและเป็นที่รู้จักดีเกี่ยวกับแนวคิดด้านการศึกษาและพัฒนาประเทศ

จากการกำหนดเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้ตกลงคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษาของภาคตะวันออกมา 5 ท่าน เพื่อขอทราบและคำแนะนำในการเสนอรายชื่อผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ทำการวิจัยครั้งนี้ ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 5 ท่านประกอบด้วย

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรินทร์ สุทธิธาทิพย์
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยบูรพา
2. นางสุรางค์ ศิริวัฒนะ
หัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์
กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 12
3. นายโชติ แยมแสง
ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาการศึกษา
ศาสนา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา 12
4. นายบุญส่ง คุวรากุล
ผู้อำนวยการศูนย์บริการ
การศึกษานอกโรงเรียน ภาคตะวันออก
เขตการศึกษา 12
5. นายสมชาย อิทธิไกรวัล
ศึกษาธิการจังหวัดชลบุรี

2. นัดสัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 5 ท่าน ดังกล่าวข้างต้น เพื่อขอคำแนะนำในการกำหนดโครงสร้าง ขอบเขตของงานวิจัย และขอความอนุเคราะห์เสนอรายชื่อผู้เชี่ยวชาญตามคุณสมบัติในข้อ 1 ท่านละประมาณ 10 ชื่อ

3. คัดเลือกผู้เชี่ยวชาญที่ได้รับการเสนอรายชื่อจากผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 5 ท่าน โดยพิจารณาความถี่ของการได้รับเสนอชื่อที่ซ้ำกันตั้งแต่ 3 ครั้งขึ้นไปให้เหลือประมาณ 30 ท่าน เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษาพรรณนะเกี่ยวกับเรื่องที่ทำวิจัย และเป็นจำนวนที่กำหนดไว้ตามระเบียบวิธีโดยใช้เทคนิคเดลฟาย

2.2 การสร้างเครื่องมือสำหรับการวิจัย

ในการสร้างเครื่องมือสำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามขึ้นเพื่อใช้ทำวิจัยโดยดำเนินการสร้างดังต่อไปนี้

1. ทำการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน ดังรายชื่อข้างต้น โดยให้ทั้ง 5 ท่าน แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ตลอดจนวิถีชีวิตและแนวความคิด ความเชื่อของประชากรในภูมิภาคตะวันออก ทั้งที่มีสภาพเป็นอยู่ในปัจจุบันและแนวโน้มที่จะเปลี่ยนไปในศตวรรษที่ 21 คือ พ.ศ. 2543 ถึง 2553 รวมไปถึงผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวที่มีต่อการจัดการศึกษาในภูมิภาคนี้ นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้ทำการศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวจากเอกสาร งานวิจัย บทความ และสิ่งตีพิมพ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นข้อมูลสนับสนุนใช้เสริมประกอบการสัมภาษณ์ด้วย

2. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มากำหนดเป็นโครงสร้าง และขอบเขตของการทำวิจัย รวมทั้งข้อคำถามเพื่อสร้างแบบสอบถามสำหรับใช้สอบถามพรรณนะของผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยต่อไป

3. แบบสอบถามที่ได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จะครอบคลุมตามแนวความคิดและทฤษฎีของพื้นฐานการศึกษา (Foundations of Education) คือ แนวคิดที่ว่าด้วยระบบความสัมพันธ์ของการศึกษากับระบบเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และปรัชญาของสังคม โดยสร้างขึ้นเป็นแบบสอบถามปลายเปิด ส่งไปให้ผู้เชี่ยวชาญซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่อง

ดังกล่าวโดยอิสระ พร้อมทั้งเสนอทรศนะเกี่ยวกับแนวโน้มที่ควรจะเป็น
ในอนาคต การใช้แบบสอบถามชุดนี้จะส่งไปยังผู้เชี่ยวชาญทั้งสิ้น 3 รอบ
โดยที่แต่ละรอบเมื่อได้คำตอบมาแล้วจะคัดเลือกเฉพาะข้อคำถามที่มี
ผู้แสดงทรศนะในเรื่องนั้นซ้ำกันมากที่สุด เป็นการยืนยันความเห็นที่
ตรงกันของผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยจะนำมาปรับปรุงข้อคำถามให้เหมาะสม
แล้วส่งกลับไปอีกในรอบต่อไป ซึ่งการส่งไป 3 รอบเช่นนี้เป็นเทคนิค
ตามระเบียบวิธีวิจัยแบบเดลฟาย โดยเฉพาะ (จุมพล พูลภัทรชีวิน,
2529 : 22-24)

2.3 การตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัย

เมื่อสร้างแบบสอบถามเสร็จแล้ว ผู้วิจัยได้นำไปให้ผู้มี
ประสบการณ์ด้านการทำงานวิจัย รวมทั้งผู้เชี่ยวชาญในเรื่องระเบียบวิธี
การใช้เทคนิคเดลฟาย เพื่อให้ท่านพิจารณาด้านเนื้อหาของข้อคำถาม
สำนวนภาษาที่ใช้ความเหมาะสม ความถูกต้องในเรื่องที่ถาม ทั้งนี้เพื่อ
ให้แบบสอบถามมีความเที่ยงตรง รวมทั้งขอคำแนะนำเพื่อปรับปรุง
แบบสอบถามให้เหมาะสมยิ่งขึ้นด้วย ผู้เชี่ยวชาญที่เป็นที่ปรึกษาในส่วนนี้
ผู้วิจัยได้เลือกมา 5 ท่าน โดยมีเกณฑ์คือ เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ทำงาน
วิจัยในเรื่องนี้ หรือมีผลงานทางวิชาการและตำแหน่งหน้าที่ที่เกี่ยวข้องใน
เรื่องระเบียบวิธีวิจัย ซึ่งได้แก่

1. ศาสตราจารย์ ดร.อุทุมพร จามรมาน
ภาควิชาวิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. รองศาสตราจารย์ ดร.วิชัย วงศ์ใหญ่
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จุมพล พูลภัทรชีวิน
ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
4. ดร.เอกวิทย์ ณ ถลาง
อดีตนเลขาธิการสำนักงาน
คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
กระทรวงศึกษาธิการ

5. ดร.ผดุงชาติ สุวรรณวงศ์ รองผู้อำนวยการ
สำนักงานเลขาธิการรัฐมนตรี
การศึกษาแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
(SEAMES) ยูเนสโก

2.4 การเก็บและรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้วางแผนการเก็บรวบรวมข้อมูลดังขั้นตอนต่อไปนี้

1. ติดต่อผู้เชี่ยวชาญที่ได้รับการเสนอชื่อจากผู้ทรงคุณวุฒิ ให้เป็นกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยเรื่องนี้ 30 ท่าน ทั้งทางจดหมายหรือ โทรศัพท์ หรือพบด้วยตัวเอง แล้วแต่ความสะดวกหรือการให้ความอนุเคราะห์ของแต่ละท่าน พร้อมทั้งจดหมายของมหาวิทยาลัยบูรพาเพื่อแจ้งวัตถุประสงค์รายละเอียดของการวิจัย และขอทราบความสมัครใจในการตอบแบบสอบถามตามเทคนิคเดลฟาย หรืออนุญาตให้พบเพื่อสัมภาษณ์ขอข้อมูลในเรื่องนี้เป็นรอบที่ 1

2. นำข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามหรือแบบสัมภาษณ์รอบที่ 1 ที่ผู้เชี่ยวชาญทุกท่านได้แสดงความเห็นมาประเมินค่าหาความถี่ในเรื่องที่ผู้เชี่ยวชาญแสดงความเห็นซ้ำกันมากที่สุด เพื่อคัดเลือกข้อคำถามที่ได้จากการกล่าวถึงมากที่สุดมาสร้างและปรับปรุงเป็นแบบสอบถามรอบที่ 2 จากนั้นส่งกลับไปยังผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านเพื่อตอบคำถามอีกครั้ง

3. นำข้อมูลที่ได้จากการตอบสอบถาม ครั้งที่ 2 มาประเมินค่าหาความถี่ วิเคราะห์ค่ามัธยฐาน ฐานนิยม และพิสัยระหว่างควอไทล์เป็นรายชื่อ เพื่อคัดเลือกข้อคำถามที่ได้รับการกล่าวถึงมากที่สุดมา สร้างและปรับปรุงเป็นแบบสอบถามรอบที่ 3 ซึ่งมีเนื้อหาครอบคลุมเรื่องราวของคำถามเหมือนแบบสอบถามในรอบที่ 2 แต่อาจปรับเปลี่ยนบางข้อความให้เหมาะสม จากนั้นส่งกลับไปยังผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านอีกครั้ง เพื่อให้ตอบคำถามยืนยันความเห็นเดิมหรือเปลี่ยนแปลงคำตอบโดยแสดงความเห็นเพิ่มเติมพร้อมเหตุผลในการตอบด้วย

4. นำข้อมูลที่ได้รับจากการตอบแบบสอบถาม ครั้งที่ 3 มาประเมินค่าหาความถี่วิเคราะห์ค่ามัธยฐาน ฐานนิยม และพิสัยระหว่างควอไทล์ เป็นรายชื่อ จากนั้นนำข้อคำถามที่ผู้เชี่ยวชาญมีความ

เห็นสอดคล้องและไม่สอดคล้องกันในเรื่องแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและผลกระทบต่อการศึกษาของภูมิภาคตะวันออกในต้นศตวรรษที่ 21 มาอภิปรายผลการวิจัย

2.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการทำวิจัยครั้งนี้มี 2 ส่วน คือ จากเอกสารและจากการสัมภาษณ์ กับการตอบแบบสอบถาม ซึ่งแต่ละส่วนมีวิธีการวิเคราะห์ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร ข้อมูลส่วนนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสาร บทความ บทสัมภาษณ์ ตำรา หนังสือ รายงานการประชุม และสิ่งตีพิมพ์ต่าง ๆ ของทางราชการที่ปรากฏอยู่ในห้องสมุดของหน่วยงานและสถานที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ เมื่อทำการศึกษาแล้วนำเสนอข้อมูลในเชิงพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) เป็นความเรียงมีตารางและข้อมูลทางสถิติประกอบ ซึ่งจากแนวคิดพื้นฐานครอบคลุมหัวข้อตามประเด็นต่อไปนี้

1. สภาพพื้นฐานทางการศึกษาที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงประกอบด้วย

- 1.1 ด้านการเมืองการปกครองและการบริหาร
- 1.2 ด้านค่าครองชีพและเศรษฐกิจ
- 1.3 ด้านสังคมและวัฒนธรรม
- 1.4 ด้านคุณภาพชีวิตและประชากร
- 1.5 ด้านแนวคิด ค่านิยม และจริยธรรม
- 1.6 ด้านการร่วมมือและรับความช่วยเหลือจากต่างประเทศ

2. สภาพปัญหาของการศึกษาและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของภูมิภาคตะวันออกของไทย

- 2.1 สภาพปัญหาของการศึกษาในภาพรวม (เชิงนโยบาย)
- 2.2 สภาพปัญหาของการศึกษาระดับก่อนวัยเรียน
- 2.3 สภาพปัญหาของการศึกษาระดับประถมศึกษา
- 2.4 สภาพปัญหาของการศึกษาระดับมัธยมศึกษา

2.5 สภาพปัญหาของการศึกษาระดับอาชีวศึกษา

2.6 สภาพปัญหาของการศึกษาระดับอุดมศึกษา

2. การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิด
จากการสัมภาษณ์ รอบที่ 1 และจากการตอบแบบสอบถาม รอบที่
2 และรอบที่ 3 แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ

ก. การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิด และ
จากการสัมภาษณ์รอบที่ 1 ข้อมูลส่วนนี้ผู้วิจัยได้จากการสัมภาษณ์ผู้ทรง
คุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญในรอบแรก ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยโดยใช้
เทคนิคเดลฟาย เมื่อรวบรวมข้อมูลที่ได้มาแล้ว ทำการจำแนกเป็นหัวข้อ
แล้ว จึงนำเสนอเป็นความเรียงตามประเด็นต่อไปนี้

1. แนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและผล
กระทบที่มีต่อการศึกษาของภูมิภาคตะวันออกไทยในต้นศตวรรษที่ 21
ในด้าน

1.1 การเมืองการปกครองและการบริหาร

1.2 ค่าครองชีพและเศรษฐกิจ

1.3 สังคมและวัฒนธรรม

1.4 คุณภาพชีวิตและประชากร

1.5 แนวคิด ค่านิยม และจริยธรรม

1.6 การร่วมมือและรับความช่วยเหลือจากต่าง
ประเทศ

2. แนวโน้มของการจัดการศึกษาของภูมิภาคตะวันออก
ของไทยในระดับต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลง

2.1 แนวโน้มการจัดการศึกษาในภาพรวม
(เชิงนโยบาย)

2.2 แนวโน้มการจัดการศึกษาระดับก่อนวัยเรียน

2.3 แนวโน้มการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษา

2.4 แนวโน้มการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษา

2.5 แนวโน้มการจัดการศึกษาระดับอาชีวศึกษา

2.6 แนวโน้มการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา

ข. การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามรอบที่ 2 และรอบที่ 3 ข้อมูลส่วนนี้ ผู้วิจัยได้จากการตอบแบบสอบถามของผู้เชี่ยวชาญที่ได้ตอบคำถามเกี่ยวกับเรื่องที่ทำวิจัยนี้ เมื่อได้รับแบบสอบถามกลับคืนมา ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์หาค่ามัธยฐาน ฐานนิยม และพิสัยระหว่างควอไทล์ เพื่อตรวจสอบความแม่นยำ ความน่าเชื่อถือ และความเป็นไปได้ของทฤษฎีจากผู้เชี่ยวชาญทุกท่าน โดยใช้สถิติที่ตรวจสอบเพื่อแปลผลทฤษฎีเหล่านั้น ดังนี้

1. **มัธยฐาน (Median)** ข้อมูลจากแบบสอบถามจะนำมาประเมินค่าโดยแบ่งออกเป็น 6 ระดับ ซึ่งผู้วิจัยกำหนดให้น้ำหนักของคะแนนเป็นดังนี้

- 5 หมายถึง เป็นแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นได้มากที่สุด
- 4 หมายถึง เป็นแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นได้มาก
- 3 หมายถึง เป็นแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นได้พอสมควร
- 2 หมายถึง เป็นแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นได้น้อย
- 1 หมายถึง เป็นแนวโน้มที่จะไม่เกิดขึ้นเลย

เมื่อข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างในการทำวิจัยได้ตอบมาแล้วนั้น ผู้วิจัยได้นำมาคิดหาค่าเฉลี่ยเพื่อแปลความหมายของคำตอบ โดยกำหนดเกณฑ์การแปลค่าดังนี้

1. ค่ามัธยฐานตั้งแต่ 4.50 ขึ้นไป หมายถึง กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าข้อนั้นเป็นแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นได้มากที่สุด
2. ค่ามัธยฐานตั้งแต่ 3.50-4.49 หมายถึง กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าข้อนั้นเป็นแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นได้มาก
3. ค่ามัธยฐานตั้งแต่ 2.50-3.49 หมายถึง กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าข้อนั้นเป็นแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นได้พอสมควร
4. ค่ามัธยฐานตั้งแต่ 1.50-2.49 หมายถึง กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าข้อนั้นเป็นแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นได้น้อย
5. ค่ามัธยฐานตั้งแต่ 0.50-1.49 หมายถึง กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าข้อนั้นเป็นแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นได้น้อยที่สุด
6. ค่ามัธยฐานตั้งแต่ 0.49 ลงไป หมายถึง กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าข้อนั้นเป็นแนวโน้มที่จะไม่เกิดขึ้นเลย

2. ฐานนิยม (Mode) ข้อมูลที่ได้มานั้น ผู้วิจัยนำมาคำนวณค่าฐานนิยมของแต่ละข้อความ การหาค่าฐานนิยมของแต่ละข้อความนั้น ผู้วิจัยคำนวณหาค่าความถี่ของระดับคะแนนจาก 0 ถึง 5 สำหรับแต่ละข้อความ ระดับคะแนนใดที่มีความถี่สูงสุดถือว่าเป็นฐานนิยมของข้อความนั้น ในกรณีที่ความถี่สูงสุดของระดับคะแนนเท่ากัน และระดับคะแนนนั้นอยู่ใกล้กัน จะคิดค่ากลางระหว่างคะแนนทั้งสองเป็นฐานนิยมของข้อความนั้น ในกรณีที่ความถี่สูงสุดของระดับคะแนนเท่ากัน แต่ระดับคะแนนไม่ได้อยู่ใกล้กัน จะคิดค่าของระดับคะแนนทั้งสองเป็นฐานนิยมของข้อความนั้น

3. พิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) ข้อมูลที่ได้มานั้น ผู้วิจัยนำมาคำนวณค่าความแตกต่างระหว่างควอไทล์ที่ 1 กับควอไทล์ที่ 3 ถ้าข้อความใดได้ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ที่มีค่าไม่เกิน 1.00 หมายถึง ความเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อข้อความนั้น สอดคล้องกัน แต่ถ้าค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของข้อความใดมีค่ามากกว่า 1.01 ขึ้นไป หมายถึง ความเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อข้อความนั้นไม่สอดคล้องกัน

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นในต้นศตวรรษที่ 21 นี้ มีหลายประการ เช่น ด้านการเมืองการปกครอง จะมีการจัดระบบราชการใหม่ มีการร่างรัฐธรรมนูญใหม่ ประชาชนมีความสนใจการเมืองมากขึ้น การบริหารจะมีลักษณะของการกระจายอำนาจมากขึ้น ส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่นจะมีบทบาทในการบริหารจัดการภายในของตนมากขึ้น ด้านเศรษฐกิจจะมีลักษณะเป็นระบบการเกษตรกรรมเพื่ออุตสาหกรรม และธุรกิจบริการจะมีมากขึ้น โดยเฉพาะด้านการท่องเที่ยว ด้านสังคมและวัฒนธรรมจะมีการเปลี่ยนแปลงจากสังคมชนบทเป็นสังคมเมืองมากขึ้น จะเกิดการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานของประชาชนจากชนบทเข้าสู่ตัวเมืองมากขึ้น ทำให้เกิดความหลากหลายทางวัฒนธรรม วิถีชีวิตของผู้คนและความเป็นอยู่เปลี่ยนไปจากเดิม ด้านคุณภาพชีวิตและประชากร จะเกิดปัญหาสังคมขึ้นหลายประการ เช่น

ชุมชนแออัด อาชญากรรม ยาเสพติด การจราจรติดขัด มลภาวะเป็นพิษ ประชาชนจะมีความเครียดกับการดำรงชีวิตประจำวันมากขึ้น ไม่ว่าจะ เป็นเรื่องการทำงาน การศึกษาต่อ รายได้และการปรับตัวให้เข้ากับ สภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ระบบครอบครัวจะเป็นครอบครัวเดี่ยว มากขึ้น ลักษณะการพึ่งพากันในสังคมแบบเดิมจะลดลง กลายเป็นการ แข่งขันกันมากขึ้น ส่วนด้านความสัมพันธ์กับต่างประเทศ มีแนวโน้มว่า ทุกประเทศมีนโยบายเปิดกว้างขึ้น กลายเป็นสังคมโลก มีการติดต่อแลกเปลี่ยนบุคลากรวิชาการและการให้ทุนในรูปแบบของการร่วมมือกัน มากขึ้น โดยเฉพาะประเทศในภูมิภาคใกล้เคียงกัน

สำหรับแนวโน้มที่คาดว่าจะเกิดผลกระทบต่อระบบการศึกษานั้น ใน ภาพรวมเชิงนโยบายการศึกษาจะสอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกับ การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม การบริหารการ ศึกษาที่มีแนวโน้มเป็นการกระจายอำนาจมากขึ้น บทบาทของท้องถิ่นจะมี ส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากขึ้น จะมีการปฏิรูประบบโครงสร้างของ การศึกษา ตลอดจนระบบการเรียนการสอน การจัดแบ่งเขตพื้นที่ เพื่อ การบริหารการศึกษา การจัดทำหลักสูตร แบบเรียน ตลอดจนวิธีการวัด และประเมินผลการเรียนแบบใหม่ การศึกษาทุกระดับจะทำหน้าที่ตอบสนอง ความต้องการของสังคม เพื่อรองรับสังคมที่เปลี่ยนไป การศึกษาเป็น เครื่องมือสำคัญในการทำความเข้าใจระหว่างรัฐกับประชาชน เป็นการ ปลูกฝังความรู้ให้ประชาชนได้ศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อม และปรับตัวให้ ทันกับการเปลี่ยนแปลง รวมทั้งปรับเปลี่ยนทัศนคติ ความเชื่อเดิมที่ไม่ สอดคล้องกับระบบสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้รู้จักปรับปรุงชีวิตได้ อย่างเหมาะสมกับยุคสมัย

การศึกษาทุกระดับและทุกประเภทจะมีความสำคัญและเป็น ที่ ต้องการของคนในภาคตะวันออกมากขึ้น เพราะสังคมเปลี่ยนแปลงไปส่ง ผลให้การศึกษาต้องมีการปรับปรุงและพัฒนาสถานเดียว ระบบการ ศึกษาและคุณภาพของการศึกษาไปพร้อมกัน สอดคล้องกับนโยบาย ปฏิรูปการศึกษาและการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งจะมีการขยายการศึกษาภาคบังคับออกไปจากเดิม 6 ปี เป็น 12 ปี รวมไปถึงการศึกษาระดับอนุบาล อาชีวศึกษาและอุดมศึกษา มีแนวโน้มขยายสถานศึกษาและเปิดสาขาวิชาใหม่ ๆ เพิ่มมากขึ้น มีการ

พัฒนาครูไปสู่ความเป็นวิชาชีพ เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น สถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษามีโอกาสพัฒนาเป็นสถาบันนานาชาติมากขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดทางด้านพื้นฐานการศึกษา (Foundations of Education) ที่ว่า การศึกษามีความสัมพันธ์ และเป็นภาพสะท้อนของบริบททางการศึกษา (Context of Education) อันได้แก่ ระบบการเมือง ระบบเศรษฐกิจและระบบสังคมวัฒนธรรมของพื้นที่นั้น เมื่อระบบสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลง ย่อมส่งผลให้ระบบการศึกษาเปลี่ยนแปลงไปด้วย การศึกษาเองก็เป็นปัจจัยสำคัญของสังคมซึ่งจะขาดไม่ได้ เพราะช่วยเชื่อมโยงประสานความเข้าใจ อีกทั้งเตรียมความพร้อมให้คนในสังคมได้ปรับเปลี่ยนทั้งตนเองและวิถีชีวิตให้เหมาะสม การศึกษากับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจึงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นคู่กันเสมอ ทั้งจากการศึกษาทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา สอดคล้องกับแนวความคิดของนักสังคมวิทยาการศึกษาคนสำคัญ คือ ทัลคอตต์ พาร์สันส์ (Talcott Parsons, 1971 : 24) ที่ทำการศึกษาความสัมพันธ์ของเรื่องนี้ไว้โดยตรง

ข้อเสนอแนะสำหรับนำผลการวิจัยไปใช้

1. ในการทำนายอนาคตหรือศึกษาแนวโน้มและทิศทางของการศึกษา จากทรรศนะของผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิสภาใดก็ตาม ควรได้มีการศึกษาแผนงาน โดยเฉพาะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งเป็นแผนแม่บท รวมทั้งแผนพัฒนาการศึกษาของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับต่าง ๆ เป็นแนวทางประกอบการพิจารณาเพื่อศึกษาหาแนวโน้มที่เป็นไปได้ในอนาคต ไม่ควรศึกษาความคิดเห็นที่ผู้เชี่ยวชาญแสดงทรรศนะเพียงอย่างเดียว เพราะอาจไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง และปฏิบัติไม่ได้จะเป็นเพียงความฝันที่ต้องการให้เป็นเท่านั้น อาจกลายเป็นสังคมในอุดมคติเกินไป ในทางปฏิบัตินั้น แผนต่าง ๆ ที่วางไว้เป็นแนวทางให้พัฒนาเพื่อนำไปสู่การปรับตัวให้ทันการเปลี่ยนแปลงในอนาคตอยู่แล้วตามจุดมุ่งหมายของแผน จึงควรใช้แผนให้เกิดประโยชน์ในการปฏิบัติจะได้พัฒนาไปได้อย่างมีทิศทางและเป็นไปได้จริง

2. ในการปฏิบัติจริง จำเป็นต้องมีโครงการหรือแผนการดำเนินการที่มีลักษณะเฉพาะด้านแบ่งซอยออกไป เพราะแผนแม่บทเป็นเพียงหลักการกว้าง ๆ ที่เปิดโอกาสให้ทุกหน่วยงานนำไปปฏิบัติได้อย่างกว้างขวาง ฉะนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่หน่วยงานต่าง ๆ จะต้องมีโครงการหรือแผนงานที่ชัดเจน มีวัตถุประสงค์ กลุ่มเป้าหมาย วิธีดำเนินการและผลที่ได้รับเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาพื้นที่โดยตรง สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายในแผนพัฒนาอย่างแท้จริง แต่หากไม่มีโครงการย่อยหรือแผนงาน “ลูก” สนับสนุนแผนงาน “แม่” การปฏิบัติอาจไม่ชัดเจน เป็นเพียงหลักการลอย ๆ และไม่เกิดผลในทางปฏิบัติ ดังที่กล่าวกันว่าแผนการเขียนไว้สวยหรู แต่นำไปปฏิบัติไม่ได้นั้น จะปฏิบัติได้อย่างสอดคล้องกันในหลาย ๆ เรื่องที่สามารถทำได้จริง

3. ในการดำเนินการจะมีหลายหน่วยงาน หลายสังกัดปฏิบัติงานอยู่ในพื้นที่ ดังนั้น การร่วมมือกัน การประสานงานกัน และการช่วยเหลือกัน เป็นสิ่งสำคัญมากที่จะทำให้โครงการหรือแผนงานต่าง ๆ ดำเนินไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ได้ ดังนั้น การระดมสรรพกำลังและการใช้ทรัพยากรร่วมกันให้เกิดประโยชน์สูงสุด จำเป็นต้องทำความเข้าใจและร่วมมือร่วมใจกันอย่างจริงจัง อนึ่ง ในเรื่องการติดขัดที่สังกัดเดิมหรือหน่วยงานตลอดจนข้อจำกัดด้านระเบียบของต้นสังกัด ทำให้เป็นอุปสรรคในการระดมสรรพกำลังมาช่วยเหลือกันและกัน แม้ว่าจะเป็นปัญหาใหญ่ปัญหาหนึ่ง แต่หากมีการปฏิรูปการเมือง และปฏิรูประบบราชการใหม่จะทำให้การทำงานด้านนี้คล่องตัวขึ้น เพราะมีการกระจายอำนาจลงสู่การปฏิบัติให้มากที่สุด

4. ในการพัฒนาการศึกษา จะพัฒนาไปโดยลำพังให้ประสบความสำเร็จไม่ได้แน่นอน จำเป็นต้องมีการพัฒนาสังคม พัฒนาคน และบริบทด้านต่าง ๆ พร้อมกันไปด้วย เพราะหากพัฒนาการศึกษาอย่างเดียวแต่บริบทต่าง ๆ ไม่เอื้ออำนวยและไม่สอดคล้องกัน อีกทั้งอาจเป็นอุปสรรคขัดขวางการพัฒนาการศึกษาด้วย การศึกษาก็ไม่สามารถพัฒนาได้ ดังนั้น แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างครบวงจรจึงมีทิศทางที่จะปฏิรูปทุกด้านไปพร้อมกัน ไม่ว่าจะเป็นการเมือง การบริหาร เศรษฐกิจ ระบบการจัดการ และการศึกษาอย่างครบถ้วนทุกด้านเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างแท้จริง

5. ในการวางแผน การคาดการณ์หรือการทำนายอนาคต มักจะมีการพิจารณาสภาพปัญหาที่เป็นอยู่และเป็นจุดวิกฤตในปัจจุบัน ผนวกกับความคิดที่จะแก้ปัญหานั้นเป็นอยู่ให้หมดไป จึงคาดการณ์ในอนาคตเพียงแก้ปัญหานั้นเฉพาะหน้า แล้วมองแต่เพียงด้านดีด้านเดียวเป็นภาพที่สวยงาม สดใส แต่ไม่ได้คำนึงถึงปัญหาที่จะเกิดขึ้นตามมาและคาดคิดว่าการพะวงถึงปัญหาที่จะเกิดขึ้น จะทำให้ติดขัดกับระบบและความคิดเดิมว่าดีกว่าอยู่แล้ว ไม่ต้องเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงอะไร ทำให้ไม่เกิดการพัฒนาหรือปรับปรุงให้ดีขึ้น แม้ความคิดนี้จะมีส่วนจริงอยู่ด้วย แต่ควรให้เป็นข้อพึงระวังเพื่อหาทางป้องกันปัญหาหรือให้เกิดปัญหาน้อยที่สุด จึงต้องมองสองด้านให้สมดุล เช่น การกระจายอำนาจบริหาร ต้องคำนึงถึงความพร้อม ความเข้าใจของคนในท้องถิ่น การพัฒนาอุตสาหกรรมต้องคำนึงถึงผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม การพัฒนาสังคมต้องคำนึงถึงผลกระทบด้านปัญหาสังคม วัฒนธรรมท้องถิ่น การพัฒนาเศรษฐกิจต้องคำนึงถึงการพัฒนาคมน ค่านิยม จริยธรรม และการเปิดกว้างออกสู่ความเป็นนานาชาติ ต้องคำนึงถึงความพร้อม ความเหมาะสม และความเข้าใจที่ทันการณ์ เพื่อไม่ให้เสียเปรียบคนต่างชาติ และเกิดปัญหาต่อสังคมวัฒนธรรมไทยตามมา

ข้อเสนอแนะสำหรับทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำวิจัยเพื่อศึกษาแนวโน้มเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับการศึกษาหรือเฉพาะด้านให้ลุ่มลึกยิ่งขึ้น
2. ควรทำวิจัยเกี่ยวกับแนวโน้มการศึกษานอกโรงเรียนหรือการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งมีส่วนสำคัญในการศึกษาของชุมชน
3. ควรทำวิจัยเพื่อศึกษาแนวโน้มการลงทุนของเอกชนในการจัดการศึกษาหรือความร่วมมือกับต่างประเทศในการจัดการศึกษาระดับสูงของไทย เพื่อศึกษาความเหมาะสมและความสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

๙๙๙๙๙๙๙๙

บรรณานุกรม

- กมล สุดประเสริฐ และสุนทร สุนันท์ชัย. (2541). **วิสัยทัศน์ทางการศึกษา: ทิศทางที่ไทยต้องทบทวน**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2540.) **แผนพัฒนาการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระยะที่ 8 (พ.ศ.2540-2544)**. กรุงเทพฯ: ครูสภา.
- ก่อ สวัสดิพานิชย์ (แปล). (2535). **วิกฤตการณ์ของโลกในทางการศึกษา**. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2539). **ศึกษิตแห่งศตวรรษที่ 21: แนวคิดปฏิรูปการศึกษาไทย**. กรุงเทพฯ: ชัคเซสมิเดีย จำกัด.
- เกษม บุญอ่อน. (2522). "เดลฟาย เทคนิคในการวิจัย". **ครูปริทัศน์**. 10 ตุลาคม.
- จุมพล พูลภัทรชีวิน. (2529). "การวิจัยอนาคต" **วารสารวิธีวิทยาการวิจัย**. 1 มกราคม - เมษายน.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2537). **สยามสู่ศตวรรษที่ 21**. กรุงเทพฯ: สำนักนโยบาย.
- ประยูร ศรีประสาสน์. (2523). "เทคนิคการวิจัยแบบเดลไฟ" **วารสารการศึกษาแห่งชาติ**. 14 เมษายน-พฤษภาคม.
- ประเวศ วะสี (2539). **ปฏิรูปการศึกษาไทย: การยกเครื่องทางปัญญา**. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี.
- สุวิชัย โภคชัยะวัฒน์. (2542). **แนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและผลกระทบต่อการศึกษาของไทยในต้นศตวรรษที่ 21 (พ.ศ. 2543-2553): กรณีศึกษาเฉพาะภูมิภาคตะวันออกของไทย**. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา (รายงานผลการวิจัยได้รับทุนอุดหนุนจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ พ.ศ. 2540).
- Parsons, Talcott. (1971). **The Social System**. New York: The Free Press.
- William Van Til. (1968) **The Year 2000: Teacher Education**. Terre Haute: Indiana State University Press.